

1

KOČOVNÍCKY ŽIVOT

*Veľké slnko zapadá, no malé hviezdy
žiaria stále.
(Senegal)*

V roku 2006 som po dlhej úvahe opustila Viedeň, ktorá sa mi takmer stala novým domovom. Presťahovala som sa do Južnej Afriky. Veľmi som túžila vrátiť sa sem a dúfala som, že v Kapskom Meste nájdem nový domov. No nič nešlo podľa plánu. V Európe som sa často rozčuľovala nad byrokraciou a punktičkárskymi úradmi a rada som tvrdila, že v Afrike je všetko voľnejšie, no po príchode do Južnej Afriky som zažila pravý opak. Čakal ma nielen boj s byrokratmi, ale aj so všadeprítomnou korupciou.

V Afrike je to tak. Ak niečo chcete, vždy musíte niekoho podplatiť.

Keď som sa pred rokmi vrátila do Somálska, aby som našla mamu, potvrdilo sa to v plnej kráse. Len čo som vystúpila z lietadla, každý natrčal ruku – či už išlo o informácie, alebo som len chcela nerušene opustiť letisko. Do Somálska som išla s bratom Mohamedom. Leteli sme do Mogadiša, no v lietadle – ak sa ten stroj vôbec dá tak nazvať – s nami leteli aj kozy a ovce. Na letisku v Somálsku nás čakal ozbrojený chlapisko.

„Musíme mu dať peniaze,“ pošepol mi brat. Poobzerala som sa. Všade stáli po zuby ozbrojení muži a šírili medzi cestujúcimi strach. Mali na sebe čudnú uniformu nejakej povstaleckej skupiny a svoju vojenskú „úlohu“ očividne brali vážne.

„Peniaze? A to už prečo? Je to azda úradník, čo povoľuje vstup do krajiny?“ spýtala som sa vzdorovito.

„Zoberú nám pasy,“ kuvikal Mohamed.

„Len nech sa opovážia,“ povedala som nabrúsene a oslovila som obra pred nami. „Prepáčte, mohli by ste mi zavolať taxík?“

Nato ma muž surovo schmatol za rameno a ťahal do letiskovej budovy. Jeho kolega zatiaľ zdrapol môjho brata. Priviedli nás do maličkovej miestnosti, kde sedeli ďalší ozbrojenci. Nakoniec sme aj tak museli zaplatiť.

Taká je Afrika... A nič nenasvedčuje, že by sa v blízkej budúcnosti mohlo niečo zmeniť. Ani dnes tu deti nemôžu chodiť do školy, lebo voľné miesto sa pre ne nájde iba vtedy, ak rodičia zaplatia zodpovedným „všimné“. Majitelia obchodíkov musia časť príjmov odovzdať nezmyselným, s týmto cieľom založeným inštitúciám, len aby si vôbec mohli obchod otvoriť. Ak sa niekto, hoci aj s dobrým úmyslom, snaží v Afrike presadiť nejaký projekt, hneď zistí, že musí podstatnú časť rozpočtu obetovať na bakšiš, a niekedy ho to stojí viac, ako je projekt hoden.

V Afrike je možné všetko – ak máte peniaze. A zo Somálska je už opäť nefungujúci štát a na získanie autority nepotrebujete ani uniformu, stačí zbraň vyvolávajúca hrôzu.

V krajinách ako Južná Afrika vytvoril vyšší vývojový štandard akúsi zmiešaninu západného kultu uniforiem a africkej korupcie. A celé to dopĺňa neuveriteľne vysoká miera kriminality. Keď som sa prisťahovala do Južnej Afriky, zažila som to na vlastnej koži.

Po príchode som spolu so svojou manažérkou a priateľkou Joannou čakala v rade na colnici. Joanna prešla kontrolou bez problémov, potom som bola na rade ja. Podala som panaj za okienkom pas.

„Počkajte vedľa, pani... Dirieová,“ prikázala mi.

„Ale moja priateľka už prešla,“ namietala som a hľadela som za Joannou.

„Čakajte tu, prosím,“ zopakovala úradníčka.

Chvíľu som teda stála pri okienku a čakala. Potom ku mne podišla žena v uniforme.

„Poďte za mnou, prosím,“ povedala. Zaviedla ma do prázdnej, neútulnej miestnosti s holými stenami. Tam ukázala na stoličku

pri stolíku. Posadila som sa a ona si sadla oproti mne. Chvíľu mlčky listovala v mojom pase. Potom ho zavrela, položila na stôl, prikryla ho rukami a hľadela na mňa.

„Prečo ste tu, pani Dirieová?“ zatiahla.

„Pretože tu chcem byť.“ Jej otázka ma zaskočila.

„Áno, ale z akého dôvodu? Pracujete tu? Máte dovolenku? Čo je dôvodom vášho pobytu?“

„Som tu len pre potešenie, pre radosť,“ odpovedala som. „Chcela som navštíviť svoj kontinent. Veď som Afričanka.“

Žena zvrátila obočie. „Nezaujíma ma, odkiaľ pochádzate,“ vyštekla. „Aká je vaša adresa v Južnej Afrike? Kde budete bývať?“

„Adresu neviem presne, ale vie ju moja priateľka,“ znervóznela som. Rozhliadla som sa po malej miestnosti. Na stene nevisel nijaký obraz. Len pokoj, hovorila som si.

Žena poslala niekoho za Joannou. Už sedem rokov ma sprevádza na cestách, zosúladuje mi stretnutia a dlhší čas mi nie je iba manažérkou, ale aj priateľkou.

Úradníčka sa nakoniec vrátila s adresou. Žena vstala a bez slova zmizla aj s lístočkom a mojím pasom. Zostala som sedieť v miestnosti, nervózna, napätá, priam zúrivá, keďže som netušila, čo bude ďalej.

„Môžete vstúpiť do krajiny, no pre zvláštne okolnosti musíte... správny poplatok vo výške...“ oznámila mi úradníčka.

Ak som teda chcela vstúpiť na rodnú pôdu, musela som zaplatiť. Naozaj vreľé privítanie.

Ako medzinárodná topmodelka som v posledných rokoch trávila veľa času na letiskách a státie v rade určite nepatrí k mojim obľúbeným činnostiam. Ešte horšie je však to, ak vás nútia nezmyselne čakať len preto, aby vám predviedli svoju pochybnú autoritu. A práve na letiskách som často mala do činenia so zneužívaním authority. Raz som cestovala zo Spojených štátov do Anglicka. Už som sa zaregistrovala pred letom, dokonca som aj prešla bezpečnostnou kontrolou a len tak som sa túlala po medzi obchodíky v bezcolnej zóne. Zrazu ma nečakane zozadu oslovila žena v rovnošate.

„Madam, poďte, prosím, so mnou,“ povedala a ukazovala mi, kadiaľ mám ísť.

„Nejaký problém?“ spýtala som sa a ani som sa nepohla.

„Nie, je to len bezpečnostné opatrenie. Poďte so mnou, prosím.“

„Tak to teda nie,“ bránila som sa a mierne som zvýšila hlas.

„Práve som prešla bezpečnostnou kontrolou a o chvíľu mi odlieta lietadlo.“

„Vážená pani,“ povedala rázne žena. „Okamžite pôjdete so mnou, alebo zabudnite na svoje lietadlo.“

Musela som ju poslúchnuť. Mala totiž uniformu. Škrípajúc zubami som ju nasledovala. Zaviedla ma do malej miestnosti bez okien – bol tam len stôl a dve stoličky. Zobrala mi palubný lístok a najprv ma nechala čakať.

Po čase, ktorý mi pripadal ako večnosť, sa vrátila a prikázala mi, aby som sa vyzliekla. „Musím vás prehľadať, kvôli drogám,“ vysvetlila mi.

„Prosím vás,“ úpenlivo som prosila. „Nemám pri sebe nič, chcem iba stihnúť let.“

Žena ku mne pristúpila tak tesne, až som cítila pach jej potu pod pazuchami.

„Madam, zbytočne to nekomplikujte. Vyzlečte sa!“

Vyzliekla som sa.

„A teraz predkľon!“ Začala si ťaťhovať gumené rukavice. „Musím vás preskúmať spredu aj zozadu.“

Nehybne som stála. Ochrvnutá od zúrivosti a bezmocnosti som na ňu zízala. Bola to černoška, celkom ako ja, pravdepodobne aj v mojom veku. Ibaže ja som bola nahá a ona v uniforme. Pritom pod uniformou bola rovnako nahá ako ja. Pomaly som sa vzpriamila.

„Ani sa ma nedotknete,“ povedala som rázne. „Nebudete nikam strkať prst, a najmä nie do mojich telesných otvorov. Tie vás nemajú čo zaujímať. Určite mi nebudete pchať prst do zadku, to teda nie!“ A začala som sa obliekať.

Žena sa na mňa mlčky zahľadela. Potom vyšla von a o chvíľu sa vrátila v sprievode policajta.

Z toho som zrazu mala iný dojem. „Vaše doklady, prosím,“ povedal.

„Ona ich má,“ ukázala som na policajtku.

Tá mu podala môj pas. Nazrel doň a vrátil mi ho aj s palubným lístkom. Mohla som ísť.

Uniformy. Kto vie, v čom to je, ale každá uniforma má zvláštny vplyv na človeka, čo si ju oblieka. Nezáleží na tom, či je jeho postavenie vysoko významné, alebo menej dôležité. Uniforma svojho nositeľa zmení a zároveň ho zvädza, aby túto autoritu zneužil. A nemusí to byť ani policajná uniforma, rovnaký účinok má aj rovnošata jednoduchého sprievodcu na letisku či kontrolóra cestovných lístkov.

Autorita jednoducho zvädza ľudí, aby ju zneužívali. Stačí, keď do uniformy navlečiete obyčajného človeka – celkom ho zmení. Tento jav skúmali aj psychológovia na mladých mužoch. Výskum prebiehal vo väznici v Stanforde. Účastníkov výskumu náhodne rozdelili do dvoch skupín. Jedna skupina dostala uniformy väzenskej stráže a mali sa postarať o pokoj a poriadok medzi „väzňami“ v druhej polovici skupiny. V priebehu niekoľkých dní sa situácia vyhrotila natoľko, že „strážcovia“ vyprovokovali bitky. Ak oblečiete ľuďom uniformy a získajú pocit nadradenosti voči ostatným, ktorí sú bez uniformy, začnú to zneužívať.

Vedela by som dlho rozprávať o zneužívaní autority. Raz som v Nemecku na letisku čakala na let do USA. Oslovili ma dvaja policajti, muž a žena. Asi ma najskôr len pozorovali, kým som na veľkej informačnej tabuli hľadala svoj let, ale zrazu vykročili ku mne s rukami za opaskom. Nositelia uniforiem v plnej sláve.

Muž sa ma opýtal, kam mám namierené, a jedným dychom dodal: „Hovoríte po nemecky?“

„Nie,“ odpovedala som po anglicky.

„Kam cestujete?“ zopakoval v angličtine.

„Do Spojených štátov,“ odpovedala som nevrlo.

„Vaše doklady, prosím,“ požiadal ma.

Bez slova som mu podala pas. Prekvapene si ho prezeral. „Ste Rakúšanka?“ zvrátil obočie. „A nehovoríte po nemecky?“

A zase ďalšia miestnosť bez okien na letisku, ďalšie nezmyselné čakanie. Po chvíli bol policajt späť.

„Ako sa voláte?“ znela otázka.

Vari si zo mňa robí žarty? Veď len pred chvíľou mi zobral pas. „Waris Dirieová,“ odpovedala som bez mihnutia oka.

Zrazu sa na mňa priateľsky usmial. „Ste to vy? Naozaj. Moja manželka nedávno čítala vašu knihu. Prepáčte, prosím, tu máte pas.“

Vstala som a pobrala som sa preč. Nemala som ani najmenšiu chuť rozprávať sa s tým chlapom. Veď som kvôli nemu zmeškala lietadlo. Cestou k vchodu som myslela na to, ako dlho by som tam asi musela sedieť, keby som bola obyčajná černoška, nie známa osobnosť, alebo keby žena toho policajta náhodou nebola čítala moju knihu.

Dajte človeku čo len najmenšiu moc, hneď ju zneužije. A takto sa po čase začne správať každý, kto nosí uniformu. Škola a štúdium možno robia ľudí vzdelanejšími, ale neznamená to, že aj lepšími. Ani vzdelanie im nezabráni v tom, aby zneužívali moc.

To, čo v Európe a v USA znamenajú uniformy, to v Afrike znamenajú zbrane. Kto je ozbrojený, môže si robiť, čo sa mu zachce. V Európe môže byť človek vydaný napospas polícii alebo colníkom, v Afrike ste vydaný nielen štátnej moci, ale aj každému, kto jej odporuje.

Už pred odchodom do Južnej Afriky som vedela, že je tam vysoká kriminalita. Bohužiaľ, veľmi rýchlo som pochopila, prečo je to tak.

Hneď po príchode sme s Joannou začali hľadať vhodné bývanie. Realitná agentúra mi ponúkla viacero domov – niektoré pri mori, iné zasa vo vinohradoch na strmých svahoch. V Južnej Afrike môžete vidieť biedu aj luxus. Stále ma prekvapovali luxusné rezi-

dencie bohatých Juhoafričanov, Európanov a Američanov, ktorých zvábila tunajšia klíma a krásna krajina najjužnejšieho štátu na africkom kontinente. A práve ich okázalé bohatstvo zvädzalo chudobnejších obyvateľov na kriminálne činy.

Dlho sme nemohli nič nájsť. Môj vysnívavý dom nebol medzi ponukami, ktoré mi prezentovali horliví sprostredkovatelia. Jedného dňa mi však osud privial do hotela nezvyčajnú ponuku: Obchodný riaditeľ realitnej agentúry sa rozviedol a predával dom, ktorý kedysi postavil pre seba a svoju rodinu neďaleko Kapského Mesta. Dom stál na kopci a bol z neho krásny výhľad na Atlantický oceán. Páčil sa mi, aj prostredie okolo. Ani nie za desať minút sa dalo zbehnúť k moru a hneď za domom sa začínala najväčšia vtáčia chránená oblasť Južnej Afriky. Pri mori sídlila známa kolónia tuleňov. Kolónia priťahovala biele žraloky, bolo ich tu často vídať. Obzrela som si dom i okolie – bez váhania som sa rozhodla, že ho kúpim. Pred nasťahovaním sme ho však museli zrenovovať, a tak som si zatiaľ prenajala v Kapskom Meste malý byt, v ktorom som chcela počkať, kým bude v dome všetko hotové.

Raz večer ma John, môj juhoafrický priateľ, zobral do mesta na večeru. Po romantickej večeri ma ešte pozval do klubu. Pretancovali sme celý večer. Vynikajúco som sa zabávala.

Náhle diskdžokej prerušil hudbu a vzal do rúk mikrofón. „Ludia, počúvajte,“ začal kričať, „máme tu dnes skutočnú hviezdu! Waris Dirieová, známu spisovateľku, africkú topmodelku a Bondovo dievča! Potlesk, prosím! Potlesk!“

Nevedela som, ako mám zareagovať. Keď mi ľudia blahoželali, kývala som im. Zostali sme ešte chvíľu tancovať a potom ma John odprevadil až k dverám môjho bytu. Pri otvaraní dver som kútkom oka zazrela, že nás sledujú dvaja mladíci. Trochu ma to znepokojilo, no tí dvaja sa zvrtili a zmizli. Pustila som ich z hlavy.

Na druhý deň ráno som si sadla v obývačke na zem, pustila som si Boba Marleyho a zatelefonovala som Walterovi, svojmu manažérovi. Byt bol jednoduchý, ale veľmi pekný a dokonca

mal aj malý balkón. Zrazu ktosi zaklopal na dvere. Rozbehla som sa k dverám s telefónom na uchu a bez rozmýšľania som otvorila. Zrazu mi priamo na hlavu mierila zbraň a dvaja mladíci z predchádzajúceho večera ma sotili dovnútra. Jeden z nich mi stále mieril zbraňou na hlavu a druhý zatiaľ vbehol do obývačky. Nehybne som stála, zmeravená od šoku a s telefónom v ruke.

„Je ešte niekto byte?“ vyrútil sa na mňa jeden z mužov.

„Nie.“ Zrazu som bola úplne pokojná.

Ruka s telefónom mi pomaly klesala. Pokúsila som sa ho skryť za chrbtom. Vôbec som neprepadla panike, zostala som pokojná. Ani som nemala strach. Pravdepodobne preto, lebo všetko na mňa pôsobilo akosi neuveriteľne, surrealisticky.

„Chlapci,“ oslovila som ich. Mali na sebe mikiny s kapucňami, ale bolo im vidieť do tváre. Obaja boli čierni a pomerne mladí, ale jeden bol asi šéf, lebo kamaráta stále komandoval. Ten druhý očividne bral drogy a potreboval na ne peniaze.

„Odnes ju preč!“ vyštekol náhle vodca.

Nato ma jeho komplic odniesol do spálne a hodil ma na posteľ. Stále som schovávala telefón, tentoraz som si ho dala pod zadok. Šéf medzitým spustošil polovicu bytu. Pracoval veľmi rýchlo a predmety lietali po celom byte.

„Len pokoj,“ ozvala som sa.

„Drž hubu, ty cundra!“ odsekol môj strážca.

„Vezmite si, čo chcete, len nie moju hudbu, prosím.“

Nato sa zahľadel na moju stereo vežu a naschvál ju neopatrne prevrhol. Jeho komplic sa celý čas iba prizeral.

Zrazu mi pod zadkom zazvonil telefón. Zdesene som začala hmatať rukami okolo seba. Omylom som ho vypla. Môj strážca zúrivo vyskočil, surovo ma odsotil, schmatol telefón a šmaril ho do kúta. Potom si opäť sadol a civel na kamoša. Ten ešte vždy demoloval byt. Nakoniec sa mu podarilo niečo nájsť – moju kreditku.

„Aký máš PIN kód?“ zručol na mňa.

Bez váhania som zo seba vysypala akúsi číselnú kombináciu.

„Vravíš pravdu?“ spýtal sa nedôverčivo.

„Myslíš, že som taká hlúpa, aby som ti klamala? Ak chceš, poďme k bankomatu, je hneď za rohom.“

Muž si ma váhavo premeriaval, takmer som videla, ako rozmýšľa. V tej chvíli sa mohlo stať hocičo – mohli ma znásilniť alebo zabiť. Alebo oboje. Ale bol piatok a piatky majú v sebe vždy niečo magické. Bola som si istá, že sa mi nič nestane, a tak som sa aj správala. Oboch mladých kriminálnikov to očividne celkom vyviedlo z miery.

Ten, čo vyzeral ako šéf, vyskočil. „Ak nebude PIN kód správny, zavolám ti a zabiješ ju,“ povedal komplicovi a vybehol z bytu.

Sedela som tam s tým hlupákom, čo očividne vôbec nechápal situáciu.

Po pár minútach som prehodila:

„Naozaj veríš, že sa tvoj kamoš vráti a rozdelíte si peniaze?“

Nato mladík vyskočil a vybehol z bytu. Chvíľu som ticho počkala, kým som si nebola istá, že je naozaj preč. Vybehla som na chodbu a kričala o pomoc. Zdalo sa mi, že ubehla celá večnosť, a polícia nikde. Pri prepade som bola pokojná, no teraz som sa zosypala. Uvedomila som si, aké nebezpečenstvo mi hrozilo, a celá som sa roztriasla. Konečne sa ozvali policajné sirény a o pár sekúnd som z okna videla, ako pred domom zastalo zo desať policajných áut. Niektorí policajti sa rozbehli do susedných ulíc, iní prišli ku mne do bytu. Na hlavách mali prilby, na telách nepriestrelné vesty a boli po zuby ozbrojení.

„Vedeli by ste nám povedať, ako vyzerali?“ opýtal sa ma jeden policajt a ostatní zatiaľ prezerali byt.

Prikývla som a povedala som mu všetko, na čo som si spomenula.

„Bohužiaľ, je málo pravdepodobné, že ich chytíme,“ povedal, keď si všetko zapísal. „Mali ste šťastie, pani Dirieová. Každý deň tu znásilnia nejakú ženu a niekoho zabijú, aj pre menšie veci ako pre kreditnú kartu.“

Policajti mi radili, aby som cez noc nezostávala v byte sama, ale to som ani nemala v úmysle. Ešte šťastie, že na druhý deň ráno som odlietala do Európy na dlho plánované prednáškové

turné, ktorého vyvrcholením mala byť prednáška v Ministerskej rade v Bruseli. Hoci som Afriku mala veľmi rada, v tejto chvíli som sa tešila len na to, že odtiaľ odídem. V žilách ti koluje nomádska krv, pomyslela som si smutne. Môj sen konečne sa niekde usadiť a nájsť si domov sa totiž opäť rozplynul. Rozmýšľala som, kam ma ešte osud zaveje, a pokúšala som sa pozerať do budúcnosti s nádejou.

Nakoniec som sa ubytovala v hoteli na letisku a skoro ráno som odletela do Európy. Dúfala som, že prednáškové turné, ktoré ma čakalo, mi pomôže zabudnúť na zlé zážitky z posledných dní. Keby som však bola vtedy tušila, čo ma po hroznom zážitku v Južnej Afrike čaká v Európe, iste by som nebola taká optimistická.